

REMISSVAR (U2019/00243/S)

Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU2019:4)

Saco har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle. Betänkandet innehåller förslag som syftar till att utveckla skolans studie- och yrkesvägledning så att elever ges likvärdiga förutsättningar att göra väl övervägda val utifrån goda kunskaper om utbildningsvägar och arbetsliv.

Saco välkomnar utredningens ambition och syfte. Studie- och yrkesvägledningen har under en längre tid varit lågt prioriterad. Både funktionen studie- och yrkesvägledning och professionen studie- och yrkesvägledare behöver stärkas och kvaliteten i och tillgången till studie- och yrkesvägledning måste öka.

Saco vill inledningsvis poängtera att vi inte är övertygade om att en implementering av utredningens förslag skulle medföra att tillräcklig förstärkning uppnås. Det saknas t ex skarpa förslag för att förbättra studie- och yrkesvägledarnas arbetssituation och arbetsvillkor. Det finns dessutom få effektutvärderingar av skolans studie- och yrkesvägledningsarbete vilket gör det svårt att uppskatta hur stor förstärkning utredningens förslag skulle medföra.

Men även om utredningen borde varit tydligare i vissa avseenden så anser Saco att utredningen innehåller ett antal förslag som vi bedömer skulle kunna bidra till att förstärka studie- och yrkesvägledningen. Dagens studie- och yrkesvägledning har t ex fått kritik för att vara svagt styrd och lågt prioriterad. Dessutom är det brist på utbildade studie- och yrkesvägledare. De förslag som vi tillstyrker nedan har potential att åtminstone minska en del av dessa problem.

Saco tillstyrker förslagen om att:

- Elevernas tillgång till studie- och yrkesvägledning ska tydliggöras och förstärkas.
- Studie- och yrkesvägledarnas uppgifter ska tydliggöras i skollagen.

När bristen på studie- och yrkesvägledare åtgärdats bör man överväga att införa krav på studie- och yrkesvägledarexamen (eller motsvarande) för anställning utan tidsbegränsning som studie- och yrkesvägledare.

- Framtidsval ska införas i grundskolan.
Saco tillstyrker förslaget om Framidsval med förbehållet att förslaget inte träder ikraft förrän tillräckligt många studie- och yrkesvägledare utbildats och rekryterats till grundskolan. Studie- och yrkesvägledarnas arbetsvillkor och förutsättningar måste också förbättras så att de kan fokusera på vägledningsarbete. Dessutom behövs kompetensutvecklingsinsatser.
- Garanterad tid för Framtidsval tas från Elevens val.
Saco tillstyrker förslaget men vill tillägga att ett antal timmar bör förläggas till mellanstadiet så att eleven så tidigt som möjligt får tillgång till kunskapsområdet.
- Huvudmannen ska ha en plan för studie- och yrkesvägledningen.
Saco vill särskilt lyfta betydelsen av att systematiskt och långsiktigt planera för samverkan med det omgivande samhället.
- Skolverkets instruktion ändras så att det framgår att myndigheten särskilt ska stödja huvudmännen i arbetet med studie- och yrkesvägledningen.
- Kompetensutvecklingsinsatser för verksamma lärare och rektorer tas fram.
- Fler möjligheter att utbilda sig till studie- och yrkesvägledare tas fram.
Detta omfattar både fler platser på studie- och yrkesvägledarutbildningen och fler platser på kompletterande utbildning.
- En översyn av innehållet i studie- och yrkesvägledarutbildningen på grundnivå görs.
Saco vill i detta sammanhang lyfta att möjligheterna att övergå till en forskarutbildning behöver öka. Det behövs fler disputerade inom området, både för att kunskapsområdet ska utvecklas och för att utbildningens forskningsanknytning ska stärkas.
- Skolverket ska få i uppdrag att se över befintliga digitala vägledningsverktyg och föreslå hur systemen kan utvecklas och anpassas efter elevernas behov.

Saco avstyrker förslagen om att:

- Ändra benämningen studie- och yrkesvägledning till karriärvägledning.
Saco ser inga starka argument till varför ett så inarbetat begrepp behöver ändras.
- Karriärutvecklingsperspektiv i kursplaner i grundskola och motsvarande former stärks.

Under förutsättning att Karriärval införs bedöms den kunskap som det ämnet bidrar med vara tillräckligt. Nuvarande ämnen har redan ett omfattande innehåll.

Saco hade önskat fler förslag med syfte att förbättra studie- och yrkesvägledarnas arbetsvillkor och arbetssituation. Utan välutbildade studie- och yrkesvägledare kan utredningens förslag inte genomföras. Med tanke på den brist på studie- och yrkesvägledare som finns idag är satsningar på arbetsmiljö och karriärmöjligheter avgörande både för att locka nya personer till yrket och för att få de som redan jobbar i skolan att stanna kvar. Det behövs till exempel bättre förutsättningar för professionsutveckling och fortbildning för studie- och yrkesvägledare. Utredningen skriver själv att det är naturligt att studie- och yrkesvägledare omfattas av en form av professionsprogram och att det vid sidan av ökad kompetens även kan bidra till att göra vägledaryrket mer attraktivt. Många studie- och yrkesvägledare har dessutom en orimlig arbetssituation med många elever, olika arbetsplatser och olika arbetsområden. Detta kommenteras i utredningen men inga skarpa förslag läggs för att komma tillrätta med situationen.

Saco vill också påpeka att eftersom forskningsevidensen på området är svag och det är oklart hur en optimal studievägledningfunktion bör se ut är det önskvärt att förändringarna som rör vägledningfunktionen, när det är möjligt, genomförs på ett sätt så att de kan följas upp och utvärderas t ex stegvis och i form av pilotprojekt.

Överlag är det viktigt med mer forskning inom området. Den forskning och de analyser som finns är dock intressanta och bör få större uppmärksamhet, t ex den forskning och de beräkningar som finns i utredningens kapitel om konsekvenser. Där finns t ex ett resonemang som visar att om man utgår från ett socialt investeringsperspektiv kan vägledningsinsatser som endast innebär en liten minskning av risken för utanförskap vara samhällsekonomiskt lönsamma. Den här typen av beräkningar visar den ekonomiska intäktssidan av vägledningen, siffror som kan motivera ytterligare satsningar även om de är kostsamma på kort sikt.

Slutligen är Saco tveksam till utredningens konsekvensanalys vad gäller kommunens finansieringsbehov och beräkningarna för kostnader för Framtidsval och ytterligare anställningar av studie- och yrkesvägledare. Saco har svårt att se att effektiviseringar räcker för att kompensera för de

ökade kostnaderna. Saco vill i detta sammanhang också lyfta betydelsen av en statlig finansiering av skolan. En statlig finansiering skulle öka möjligheterna för likvärdighet och kvalitet i skolans samtliga verksamheter.

Saco hänvisar också till de svar som Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund lämnat in direkt till departementet.

Med vänlig hälsning

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist

Linda Simonsen